

Intellectual Property in Publicly Funded Cooperative R&D Projects

Samira Nadirkhanlou^{1*}, Mehdi Goodarzi², Arash Mousavi³,
Mohammad Abooyee Ardakan⁴ & Sepehr Ghazinoory⁵

1. PhD Student of Science and Technology Policy Making,

National Research Institute for Science Policy (NRISP), Tehran, Iran

2. Associate Professor, Technology Management, Industrial Management Department,
Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Science and Technology Policy Making, Science and Research Policy Department,
National Research Institute for Science Policy Policy (NRISP), Tehran, Iran

4. Associate Professor, Systems Management, Public Administration Department, Faculty of Management,
University of Tehran, Tehran, Iran

5. Professor, Industrial Engineering, IT Management Department, Faculty of Management and Economics,
Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Received: 2, Feb. 2021

Accepted: 8, May 2021

Pages 1-19

Abstract

Intellectual property-related issues play an important role in the field of research and innovation. Especially in the case of research and projects carried out with the participation of research institutes, universities, and other various parties from government and industry, it is necessary to have some special measures and methods for identifying, managing, and assigning the ownership of results and created innovations; In such a way that interests of all parties be served and also the highest efficiency be achieved. This study attempted to investigate intellectual property issues related to publicly funded cooperative research and development projects. For this purpose, a comparative study has been conducted between two cases of ongoing worldwide programs; the EU's Horizon 2020 program and the Australian Cooperative Research Centers program. These two programs have been selected for this study due to their long history and continuous improvement in the settings related to intellectual property and assets. All documents in these programs which are related to intellectual property have been reviewed. Based on the comparative study, the main phases, steps, and issues related to intellectual property and assets in such projects have been extracted, which include three phases: before the start, implementation, and end of the partnership. These phases consist of five, three, and three steps, respectively, in which the main and important issues related to intellectual property and assets are identified. These identified issues at each step can be a practical guide for managing intellectual property in collaborative R&D projects funded by public resources and budgets; In this way, all aspects related to intellectual property as well as the interests and goals of all parties are considered and adequately secured.

Keywords: Cooperative R&D Projects, Intellectual Property, Horizon 2020 Program, Cooperative Research Center Program.

* Corresponding Author: s.nadirkhanlou@nrisp.ac.ir

مالکیت فکری در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی با بودجه عمومی

سمیرا نذیرخانلو^{۱*}، مهدی گودرزی^۲، آرش موسوی^۳، محمد ابویی اردکان^۴ و سید سپهر قاضی‌نوری^۵

۱. دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران
۲. دانشیار مدیریت تکنولوژی، گروه مدیریت صنعتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۳. استادیار سیاست‌گذاری علم و فناوری، گروه سیاست علوم و تحقیقات، مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، تهران، ایران
۴. دانشیار مدیریت سیستم‌ها، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۵. استاد مهندسی صنایع، گروه مدیریت فناوری اطلاعات، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۴

صفحات ۱-۱۹

چکیده

مسائل مرتبط با دارایی‌ها و مالکیت فکری در حوزه پژوهش و نوآوری نقش مهمی ایفا می‌کنند. به ویژه در مورد پژوهش‌ها و پروژه‌هایی که با مشارکت مؤسسه‌های پژوهشی، دانشگاه‌ها و بخش‌های مختلف انجام می‌گیرند و نحوه شناسایی، مدیریت و تعیین مالکیت فکری نتایج و نوآوری‌های ایجاد شده، نیازمند تدابیر ویژه‌ای است؛ تا هم منافع کلیه طرف‌ها حفظ و هم بیشترین بازده حاصل شود. در این پژوهش به بررسی مسائل مرتبط با دارایی‌های فکری پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی پرداخته شده است که علاوه بر مشارکت نهادهای پژوهشی و صنایع، از بودجه‌های عمومی و دولتی هم استفاده می‌کنند. به این منظور مطالعه تطبیقی بین دو نمونه از برنامه‌های جاری در سطح جهان یعنی برنامه افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا^۱ و برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا^۲ انجام شده است. این دو برنامه به دلیل سابقه طولانی و بهبود مستمر در تنظیمات مرتبط با دارایی‌ها و مالکیت فکری برای انجام مطالعه، انتخاب شده‌اند و کلیه اسناد و مستندهای مرتبط با دارایی‌های فکری در این برنامه‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس مطالعه تطبیقی انجام شده مراحل، گام‌ها و مسائل اصلی مرتبط با دارایی‌ها و مالکیت فکری در این گونه پروژه‌ها استخراج شده است که شامل سه مرحله پیش از آغاز، اجرا و پایان مشارکت‌اند. مرحله پیش از آغاز مشارکت از پنج گام، مرحله اجرا از سه گام و مرحله پایان مشارکت نیز از سه گام تشکیل شده است که در هر گام مسائل اصلی و مهم مورد توجه در رابطه با دارایی‌ها و مالکیت فکری شناسایی شده‌اند. این مسائل شناسایی شده در هر مرحله، می‌توانند راهنمای عملی برای مدیریت دارایی‌های فکری در طرح‌ها و پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی باشند که از طریق منابع و بودجه‌های عمومی تأمین مالی می‌شوند؛ تا از این طریق کلیه جوانب مربوط به دارایی‌های فکری و نیز منافع و اهداف طرف‌های مشارکت مدنظر قرار گیرد و به نحو شایسته تأمین شود.

کلیدواژه‌ها: تحقیق و توسعه مشارکتی، مالکیت فکری، برنامه افق ۲۰۲۰، برنامه مراکز پژوهش مشارکتی، بودجه عمومی.

* مسئول مکاتبات: s.nadirkhanlou@nrsp.ac.ir

1. Horizon 2020 programme

2. Cooperative Research Centres (CRC) Program

مقدمه

مواقع، این موضوع به طور کلی نادیده گرفته می‌شود که در نهایت منجر به تأمین نشدن انتظاراتها و اهداف مشارکت‌کنندگان و گاهی مشکلات و پیچیدگی‌های بفرنج می‌شود. این امر انگیزه لازم برای توسعه و استمرار مشارکت‌های پژوهشی را کاهش می‌دهد و منجر به ایجاد حس نبود اطمینان به ویژه در طرف‌های بخش خصوصی می‌شود.

در این پژوهش تلاش شده است تا با مطالعه تطبیقی دو مورد از برنامه‌های حمایت مالی عمومی و دولتی از پروژه‌های پژوهشی مشارکتی که سابقه طولانی و عملکرد مطلوب در این زمینه دارند؛ یعنی برنامه افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا و برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا، مراحل، گام‌ها و مسائل اصلی مرتبط با مالکیت فکری در این گونه مشارکت‌ها شناسایی شود تا راهنمای عملی برای سیاست‌گذاران، مدیران، تصمیم‌گیرندگان و طرف‌های درگیر در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی باشد.

پیشینه پژوهش

◆ تحقیق و توسعه مشارکتی

روند بین‌المللی به سمت برون‌سپاری تحقیق و توسعه و همچنین افزایش سازمان‌های پژوهشی که به دنبال توسعه منابع تأمین بودجه‌اند و سرمایه‌گذاران طرح‌های تحقیق و توسعه با پشتیبانی مالی دولتی که به دنبال نفوذ بیشترند، منجر به گسترش تحقیق و توسعه مشارکتی شده‌اند [۵، ۶]. تاریخ طولانی و مستندی از مشارکت و روابط پژوهشی دانشگاه و صنعت وجود دارد. در اروپا چنین روابطی را می‌توان دست کم تا نیمه یا اواخر قرن نوزدهم و در آمریکا تا انقلاب صنعتی دنبال کرد. در دهه‌های اخیر، ماهیت این گونه روابط به واسطه ایجاد مشارکت‌ها و مخاطرات مشترک پژوهشی صریح، حالت رسمی‌تری به خود گرفته است [۷] و در سال‌های اخیر تقویت شده است. مشابه آنچه در دنیای کسب‌وکار در حال اتفاق است و فرایندها به طور روزافزونی از طریق شبکه‌ای از سازمان‌ها انجام می‌گیرند، پیشرفت‌های پژوهشی نیز بیشتر و بیشتر، در حال تبدیل شدن به فرایندهای شبکه‌ای و مشارکتی‌اند، بنابراین گروه‌هایی اغلب با مهارت‌های مکمل، تلاش‌ها و منابع خود

در سال‌های اخیر به ویژه در سازمان‌های نوآور مبتنی بر فناوری، مالکیت فکری به یکی از جنبه‌ها و وجوه حیاتی در شیوه‌های مدیریت مدرن تبدیل شده است. به همین دلیل تعداد فزاینده‌ای از مطالعات و پژوهش‌ها هر سال در مورد جنبه‌های مختلف مدیریت مالکیت فکری انجام می‌گیرند. این حوزه پژوهشی هنوز از انسجام کامل برخوردار نیست و پژوهشگران فاقد درک نظام‌مند از بدنه دانش موجودند [۱] و معتقدند که پژوهش‌های بیشتری در این زمینه مورد نیاز است. به ویژه از زمانی که ظهور دوران حامی ثبت اختراع^۱ منجر به تغییرات عمده و خلق چالش‌های جدید شده، لازم است که تحقیقات بیشتری در این حوزه برای تمرکز بر تعامل بین پویایی‌های اقتصادی، فنی و قانونی انجام گرفته و مطالعات تئوریک با مطالعات تجربی همراه شوند [۲]. تغییر ارزش‌ها در «اقتصاد نوین» که دارایی‌های نامحسوس (دانش، ارتباطات و ...) را بیشتر مورد توجه قرار می‌دهد، موجب افزایش اهمیت حقوق مالکیت فکری در جوامع پژوهشی است. این موضوع، حوزه‌ای پیچیده و دشوار است که در مورد آن نمونه‌های زیادی منتشر نشده است تا در مورد پژوهش‌های مشارکتی، راهنمای عمل باشد [۳، ۴]. این پیچیدگی زمانی افزایش می‌یابد که مؤسسه‌های تحقیقاتی و بخش‌های مختلف کسب‌وکار، با کمک بودجه‌های دولتی و عمومی به انجام پژوهش مشارکتی بپردازند. در این شرایط هر یک از طرف‌ها؛ اهداف، اولویت‌ها و گرایش‌های خاص خود را خواهند داشت که مدیریت مالکیت فکری حاصل از این نوع پژوهش‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

با توجه به اختصاص برخی بودجه‌ها به طرح‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی مشارکتی در ایران، همچون طرح‌های کلان ملی شورای عالی عتف، طرح‌های تحقیقاتی مورد حمایت معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، پروژه‌های تحقیقاتی وزارت نفت، سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی و ... بررسی‌ها نشان می‌دهند که رویکرد و نگاه منسجم و روشنی نسبت به نحوه مدیریت مسائل مرتبط با دارایی‌های فکری وجود ندارد. در بسیاری از

1. Pro-patent era

مختلف و با ویژگی‌های متفاوتی انجام شود. در منابع علمی و مقاله‌های منتشر شده در این حوزه به این تفاوت‌ها اشاره شده است اما تقسیم‌بندی واحد و مورد توافقی در این زمینه وجود ندارد. برخی از انواع همکاری‌های پژوهشی همچون همکاری‌های چندرشته‌ای^۱، میان‌رشته‌ای^۲، یا بین رشته‌ای^۳، همکاری‌های علمی بین‌المللی، همکاری‌های رشته‌ای یا درون‌رشته‌ای و همکاری‌هایی در مقیاس بزرگ به طور عمده مشارکت‌های دو یا چندجانبه بین دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های پژوهشی را شامل می‌شوند [۱۱]. در حالی که برخی دیگر از مشارکت‌های پژوهشی، همکاری صنعت-دانشگاه- دولت را شامل می‌شود، که با عنوان «ساختارهای ماریچ سه‌گانه»^۴ شناخته می‌شوند [۱۲]. ساختارهای ماریچ سه‌گانه از سایر اشکال همکاری‌های پژوهشی از جمله همکاری‌های بین‌المللی یا بین رشته‌ای متفاوت‌اند زیرا این همکاری‌ها، شامل طرف‌های غیردانشگاهی هم می‌شوند. بنابراین، عملکرد این‌گونه مشارکت‌ها فقط بر اساس همکاری در تألیف^۵، قابل سنجش نیست، بلکه باید شامل سایر ابعاد، از جمله اشتراک و انتقال دانش، مهارت‌ها و فنون و تبدیل پژوهش به خروجی دارای منفعت اقتصادی نیز باشد [۱۳]. در واقع، منافع مرتبط با این ساختارها عبارت‌اند از: منابع مالی بیشتر و دسترسی به تجهیزات از منظر دانشگاه، و دسترسی به تحقیقات بسیار پیشرفته^۶، توسعه فرایند و محصول جدید، ثبت اختراع‌های جدید و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی از منظر صنعت [۱۴]. در پژوهشی که در مؤسسه فرانسوی دارایی صنعتی^۷ [۱۵] انجام شده است، نوآوری‌های مشارکتی به سه دسته تقسیم شده است:

۱. نوآوری مشارکتی درون به بیرون^۸؛ به دنبال ارائه نوآوری‌های توسعه‌یافته در درون به بازار و خلق ارزش از آن است؛

را برای انجام اثربخش‌تر پروژه‌ها، بسیج می‌کنند [۳]. در ایالات متحده آمریکا پذیرفته شده است که مشارکت‌های پژوهشی واکنشی حیاتی و راهبردی به رقابت جهانی‌اند؛ تا جایی که در بیانیه شورای رقابت آمریکا (۱۹۹۶) با عنوان «مرزهای بی پایان، منابع محدود: سیاست تحقیق و توسعه ایالات متحده برای رقابت‌پذیری»، به طور رسمی اعلام شده که تحقیق و توسعه مشارکتی کلید مقابله با چالش تحولاتی است که این کشور با آن مواجه است [۷]. افزایش وابستگی شرکت‌های ایالات متحده به منابع بیرونی تحقیق و توسعه که از طریق برخی سازوکارها از جمله مشارکت با دانشگاه‌ها انجام شده است، منجر به تغییرات ساختاری در نظام نوآوری این کشور شده است [۸]. به عنوان نمونه‌ای دیگر، در کشور آلمان نیز مشارکت پژوهشی بین شرکت‌ها، دانشگاه‌ها یا مؤسسه‌های پژوهشی خصوصی، تقریباً با نرخ ۲۵ درصد در سال بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۸ در حال رشد بوده است [۶].

از آنجایی که پژوهش و نوآوری فعالیت‌هایی با مخاطره بالا محسوب می‌شوند و تضمینی برای موفقیت وجود ندارد، زمانی که ریسک شکست بالا باشد، بخش خصوصی تمایلی برای سرمایه‌گذاری نخواهند داشت، حتی اگر بازده بالقوه اقتصادی و اجتماعی زیادی داشته باشد. این شکست‌های عمومی بازار، خرده‌مایه قوی ایجاد می‌کند برای حمایت عمومی از فعالیت‌های پژوهشی و نوآوری خصوصی [۹]. بنابراین در بسیاری از کشورها، پژوهش‌های فناورانه و به ویژه پژوهش‌های مشارکتی، از طریق ارائه بودجه‌های دولتی و عمومی حمایت می‌شوند. این امر مستلزم ترتیبات قانونی و نهادی خاص و به ویژه ترتیباتی در ارتباط با دارایی‌های فکری به دست آمده از پژوهش‌های مشارکتی است به گونه‌ای که اولویت‌ها و اهداف همه طرف‌ها تأمین شود. زیرا هر یک از مشارکت‌کنندگان، دلایل متعدد و متنوعی برای مشارکت دارند، از جمله؛ امکان دستیابی به منابع لازم هم از نظر مالی و هم دانشی، تقسیم هزینه‌ها بین مشارکت‌کنندگان و همچنین تقسیم ریسک شکست پروژه تحقیق و توسعه [۱۰].

◆ انواع پژوهش‌های مشارکتی

مشارکت در تحقیق و توسعه می‌تواند به شکل‌های

1. Multi- Disciplinary
2. Trans- Disciplinary
3. Cross- Disciplinary
4. Triple-Helix Structures
5. Co-Authorship
6. Cutting-Edge
7. INPI - French Institute of Industrial Property
8. Inside-out Collaborative Innovation

۲. نوآوری مشارکتی بیرون به درون؛ از دانش بازیگران بیرونی برای تلفیق در پروژه‌های نوآوری خود استفاده می‌کند؛

۳. نوآوری مشترک؛ به دنبال ایجاد تعامل از طریق تبادل دانش برای توسعه نوآوری است [۱۵].

سرکیسیان [۱۶] نیز نحوه ارتباط و مشارکت دولت، دانشگاه و صنعت را بر اساس دو طیف «میزان عام بودن فناوری یا اختصاص داشتن به حوزه کاربردی مشخص» و «میزان فاصله تا رسیدن دانش و فناوری به بازار»، دسته‌بندی و انواع مختلف مشارکت را بر اساس این دو عامل تقسیم‌بندی کرده است. با وجود همه تنوع موجود در پژوهش‌های مشارکتی، آنچه در این پژوهش مدنظر است، شامل پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی بین بخش‌های مختلف پژوهشی، صنعت و دولت است که تمام یا بخشی از بودجه آنها از طریق بودجه‌های عمومی تأمین می‌شوند.

♦ مالکیت فکری در تحقیق و توسعه مشارکتی

تحقیق و توسعه مشارکتی، به واسطه ماهیت آن و تعدد و تنوع در ماهیت و انگیزه‌های مشارکت‌کنندگان، با چالش‌های مختلفی مواجه است. ناهم‌سویی اهداف که می‌تواند ناشی از فرهنگ‌های متمایز بین بخش‌های پژوهشی، صنعتی و دولتی باشد [۱۷، ۱۸]، تفاوت‌های نهادی همچون تفاوت در ماهیت کار و درک متفاوت از خروجی‌ها، و عوامل عملیاتی^۳، فرایندهای سازمانی متفاوت، مدیریت ناکارآمد پروژه‌ها و فقدان اطلاعات در مورد اولویت‌های مشارکت‌کنندگان در رابطه با نتایج [۵، ۱۱، ۱۸، ۱۹، ۲۰] بخشی از این چالش‌ها محسوب می‌شوند. در این میان دارایی‌های فکری و مدیریت مطلوب حقوق مالکیت فکری با هدف دستیابی به توازن بین منافع ذی‌نفعان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است [۶].

پژوهش‌های اولیه در زمینه مدیریت مالکیت فکری، راه خود را از میان ادبیات حقوق و اقتصاد یافته‌اند، در حالی که مطالعات اخیر، بیشتر در حوزه مدیریت انجام می‌گیرند. فهم علت این موضوع چندان دشوار نیست زیرا نظام قانونی،

حفاظت از دارایی فکری را برعهده دارد و هدف اولیه آن، تشویق و تقویت نوآوری و ارتقای اقتصاد بود. در زمان‌های گذشته، به دارایی فکری فقط به عنوان دارایی قانونی نگریسته می‌شد و فعالیت‌های مرتبط با آن اغلب در درون بخش‌های حقوقی انجام می‌گرفت اما در دهه اخیر، دارایی فکری به عنوان دارایی مهم کسب‌وکار محسوب می‌شود که اهمیت آن رو به افزایش است [۲۱، ۲۲]. به گونه‌ای که نقش‌های متفاوتی ورای کارکرد سنتی آن در ایجاد حق انحصاری، به خود گرفته است؛ همچون اجتناب از تعارض، ایجاد درآمد، کاهش هزینه، دستیابی به موقعیت استراتژیک و ... [۱]. حقوق مالکیت فکری، زمینه تجاری‌شدن و دستیابی ذی‌نفعان را به اهداف مادی و معنوی فراهم و آنها را تشویق به انجام دوباره تحقیق و نوآوری می‌کند که در نهایت این چرخه مثبت موجب خلق ثروت و افزایش رفاه و بهره‌مندی جامعه از مزایای آن می‌شود [۲۳]. فرایند مدیریت مالکیت فکری نیز شامل بازه گسترده‌ای از فعالیت‌ها و عوامل است که می‌تواند به سادگی اکتساب حقوق مالکیت فکری و حفظ آنها و یا به پیچیدگی توسعه راهبرد منسجم مالکیت فکری و همسو کردن آن با راهبردهای کسب‌وکار باشند [۱].

صرفنظر از اهمیت روزافزون مدیریت مالکیت فکری به طور کلی، تمرکز فزاینده روی رویکردهای باز و مشارکتی در انجام پژوهش و خلق نوآوری‌ها، منجر شده است تا نیاز به مهارت‌های جدید و سازگار در مدیریت مالکیت فکری ایجاد شود [۲۴، ۲۵]. شناسایی دارایی‌های فکری ناشی از پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی و تعیین سطوح صحیح مالکیت با توجه به نقش هر یک از طرف‌ها، نه فقط موضوعی مرتبط با عدالت است، بلکه یکی از الزام‌های مهم اطمینان از همکاری درست و بدون مشکل است [۳]. با وجود اهمیت این موضوع، در مجامع علمی و مقاله‌های پژوهشی بحث‌های چندانی در مورد مسائل مربوط به مالکیت فکری در همکاری‌های پژوهشی انجام نشده است [۴] و پژوهشگران، درکی نظام‌مند از بدنه دانش موجود ندارند [۱]. در مورد پژوهش‌های تجربی در این حوزه نیز فقط تعداد محدودی کار پژوهشی با پرداختن به نمونه‌های خاص و موردی در این زمینه انجام شده است (از جمله: [۳، ۵، ۲۶، ۲۷].

1. Outside-in Collaborative Innovation
2. Joint Innovation
3. Operational

تحقیق گاربد [۲۵] نیز نشان داده است که تعیین قواعد و انعقاد تفاهم‌نامه خوب قبل از آغاز مشارکت بسیار مهم است، زیرا سطح تبادل منابع دانش، از فقدان شفافیت درباره نحوه تقسیم خروجی‌ها بین شرکا، آسیب می‌بیند. در این توافقنامه برای تعیین نحوه اختصاص منافع ناشی از نتایج پژوهش، علاوه بر سهم و مشارکت اولیه مشارکت‌کنندگان در دارایی‌های فکری باید نقش هر یک از آنها در گام‌های بعدی را نیز در نظر گرفت [۲۸]. اما اهمیت حقوق مالکیت فکری بیش از این است که فقط برای تعیین نحوه توزیع نتایج مشارکت‌ها بین اعضای مشارکت‌کننده به کار روند. این حقوق و شرایط مرتبط با مالکیت و بهره‌برداری از آنهاست که تعیین‌کننده ماهیت، مقیاس، و مشارکت در چنین پژوهش‌هایی است [۲۹] و عاملی کلیدی در ایجاد و حفظ اعتماد در بین اعضای مشارکت‌کننده در گروه‌های پژوهشی و ایجاد نگرش‌های درست در درون گروه‌ها محسوب می‌شود. همچنین حقوق مالکیت فکری رسمی منجر به تقویت اعتماد غیررسمی و اشتراک تجربه و در نتیجه همکاری بین سازمانی می‌شود که در نهایت احتمال همکاری‌ها و نوآوری‌های آینده را هم در سطح فردی و هم در سطح سازمانی تقویت می‌کند [۳۰].

نگاهی کلی به پژوهش‌های علمی و جست‌وجو در منابع علمی نشان می‌دهد که تحقیقات و مقاله‌ها در زمینه مالکیت فکری و تحقیق و توسعه مشارکتی، و به ویژه فصل مشترک بین آنها، یعنی مالکیت فکری در پژوهش‌های مشارکتی بسیار اندک است و در عمل راه طولانی برای غنای این حوزه از پژوهش در پیش است. در پژوهش حاضر سعی شده است تا با مطالعه تطبیقی دو نمونه عملی و موفق از برنامه‌های اجرا شده در زمینه پژوهش‌های مشارکتی که با حمایت و پشتیبانی بودجه‌های عمومی و دولتی انجام می‌پذیرند، به مسائل اصلی مرتبط با دارایی‌ها و مالکیت فکری در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی دست یابیم.

روش تحقیق

در این پژوهش به منظور شناسایی مسائل اصلی مرتبط با مالکیت فکری در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی، از روش مطالعه تطبیقی استفاده شده است. در مطالعات

بر اساس مطالعه جامع انجام‌شده در مؤسسه فرانسوی دارایی صنعتی [۱۵]، برخی چالش‌های مرتبط با موضوع‌های مالکیت فکری در پژوهش‌های مشارکتی شناسایی شده‌اند که عبارت‌اند از: تعریف قلمرو مشارکت، مدیریت حقوق مالکیت فکری و دانش فنی موجود قبل از پروژه، نسبت‌دادن دارایی فکری خلق شده در خلال مشارکت به شرکا، توزیع مالکیت و بهره‌برداری از دارایی فکری ایجاد شده، مدیریت موضوع‌های استراتژیک که بر مبنای ماهیت ذی‌نفعان متفاوت‌اند، ارزش‌گذاری سهم و نقش طرف‌های مشارکت و زمان درست ارزش‌گذاری این سهم، مدیریت ارزش آتی نتایج ناشی از کار مشارکتی و توزیع عایدی نهفته آن. بر اساس این پژوهش موضوع‌های زیر برای مدیریت اثربخش دارایی‌های فکری در نوآوری‌های مشارکتی پیشنهاد شده است:

۱. فراگرفتن راهبرد نوآوری مشارکتی آشکار و درست؛
۲. تعریف مدل تجاری‌سازی دارایی فکری متناسب با موضوع مشارکت؛
۳. عجز کردن مدیریت دارایی فکری در قلب فرایند توسعه؛
۴. توسعه فرهنگ مالکیت فکری درونی؛
۵. تعریف حکمرانی مناسب؛
۶. توسعه فرهنگ نوآوری که با شرکا به اشتراک گذاشته شود؛
۷. استفاده از دارایی فکری به عنوان اهرمی برای تسریع کار مشارکتی [۱۵].

از دیدگاه گورباتیوک و همکاران [۱۰]، در مشارکت‌های پژوهشی، مالکیت و بهره‌برداری از دارایی فکری حاصل می‌شود و می‌تواند تحت تأثیر قوانین پیش‌فرض^۱ و قواعد مبتنی بر قراردادها^۲ باشد و باید شفافیت^۳ و قطعیت قانونی^۴ مورد نیاز برای اطمینان از موفقیت این مشارکت‌ها را تأمین کنند. قوانین پیش‌فرض شامل قوانین مالکیت فکری تصویب شده و حاکم بر جامعه است و قواعد مبتنی بر قرارداد، از طریق مذاکره و با توافق طرفین تعریف می‌شوند.

1. Default rules
2. Contract-based Rules
3. Transparency
4. Legal Certainty

فکری ارتباط دارند. این برنامه با نزدیک به ۸۰ میلیارد یورو بودجه در ۷ سال (۲۰۲۰-۲۰۱۴) بزرگترین برنامه پژوهش و نوآوری اتحادیه اروپا تاکنون است.

♦ مالکیت فکری در برنامه افق ۲۰۲۰

مالکیت فکری در پروژه‌های تعریف شده با افق ۲۰۲۰، به عنوان بخشی از نظام کلی و جامع دیده شده است. به طور خلاصه تمامی قواعد و ضوابط در این حوزه مطابق با قوانین کلی‌تر زیر تعریف شده‌اند:

۱. برنامه چارچوب افق ۲۰۲۰^۲ (قانون شماره ۱۲۹۱/۲۰۱۳ پارلمان اروپا)
  ۲. برنامه ویژه افق ۲۰۲۰^۳ (تصویب‌نامه شماره ۲۰۱۳/۷۴۳/EU (شورا))
  ۳. مقررات مشارکت^۴ (قانون شماره ۱۲۹۰/۲۰۱۳ پارلمان اروپا)
  ۴. مقررات مالی^۵ (قانون شماره ۹۶۶/۲۰۱۲ پارلمان اروپا)
- در مقررات مالی شماره ۹۶۶/۲۰۱۲ اتحادیه اروپا از اصطلاح «اقدام»^۶، به معنای پروژه استفاده شده است که در اینجا همان عنوان پروژه به کار برده می‌شود. کلیه پروژه‌ها با امضای توافقنامه گرن^۷ انجام می‌گیرند که بین طرف‌های زیر امضا می‌شود:

تطبیقی موارد در کلیت و با تمام پیچیدگی‌ها مورد مطالعه قرار نمی‌گیرند بلکه موردهای متعدد از جنبه‌های خاصی مدنظر قرار می‌گیرند [۳۱] و در آن به مقایسه و بررسی موضوعی در موقعیت‌های زمانی و مکانی و حالت‌های مختلف پرداخته می‌شود [۳۲] بنابراین در مقاله حاضر، دو نمونه از برنامه‌های حمایتی بخش عمومی و دولتی از پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی انتخاب شده‌اند و از منظر نحوه مدیریت دارایی‌های فکری، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در دو برنامه منتخب با عناوین برنامه افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا و برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا، به مطالعه و بررسی مدارک، مستندها، قوانین، دستورالعمل‌های مرتبط با مالکیت فکری پرداخته شده است. این دو برنامه سابقه‌ای طولانی در حمایت و اجرای برنامه‌های پژوهشی مشارکتی با بودجه‌های عمومی و دولتی‌اند و در رابطه با مدیریت دارایی‌های فکری، ملاحظه‌ها، رویه‌ها و ضوابط جامعی را اعمال می‌کنند، بنابراین به عنوان نمونه‌های مناسب برای مطالعه تطبیقی انتخاب شده‌اند. ضوابط، دستورالعمل‌ها و سایر مستندهای مربوط به این دو برنامه گردآوری شدند و با تمرکز بر دارایی‌ها و مالکیت فکری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، در نهایت در مسائل و موضوع‌های اصلی این حوزه در سه مرحله و گام‌های مرتبط با آنها شناسایی و ارائه شده‌اند.

مطالعه تطبیقی

♦ برنامه افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا

افق ۲۰۲۰- چارچوب برنامه برای نوآوری و پژوهش (۲۰۲۰-۲۰۱۴)^۲ جدیدترین برنامه اتحادیه اروپا برای پژوهش و نوآوری در بازه زمانی ۲۰۲۰-۲۰۱۴ است. این برنامه به عنوان جایگزین چارچوب برنامه هفتم^۱، یکی از نیروهای محرک رشد و ایجاد شغل در اتحادیه اروپاست و با هدف تسهیل دسترسی به منابع مالی اتحادیه اروپا، همه بودجه‌های پژوهش و نوآوری را در برنامه‌ای جامع ترکیب کرده است. بنابراین مشارکت‌کنندگان در افق ۲۰۲۰ با مجموعه‌ای واحد از قوانین، از جمله قوانین مرتبط با دارایی

2. H2020 Framework Programme- Regulation (EU) No 1291/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 - The Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) (OJ 347, 20.12.2013, p. 104).
 3. H2020 Specific Programme- Council Decision 2013/743/EU of 3 December 2013 establishing the Specific Programme Implementing Horizon 2020 - The Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) (OJ L 347, 20.12.2013, p. 965).
 4. Rules for Participation (RfP)- Regulation (EU) No 1290/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 of December 2013 laying down the rules for the participation and dissemination in Horizon 2020 - the Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) (OJ L 347, 20.12.2013, p.81).
 5. Financial Regulation (FR)- Regulation (EC, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the European Union (OJ L 298, 26.10.2012, p.1).
 6. Action
 7. Grant Agreement

1. FP7

حمایت می‌کند و مدلی اثبات شده برای ایجاد ارتباط بین پژوهشگران و صنعت به منظور تمرکز بر تحقیق و توسعه به منظور استفاده و تجاری‌سازی است. اهداف این برنامه عبارت‌اند از:

۱. بهبود رقابت‌پذیری، بهره‌وری و پایداری صنایع استرالیا، به ویژه در جایی که استرالیا مزیت رقابتی دارد و همراستای اولویت‌های دولت است؛
۲. تقویت پژوهش با کیفیت بالا برای حل مشکلات شناسایی شده صنعت از طریق همکاری‌های پژوهشی مشارکتی بین موجودیت‌های صنعتی و سازمان‌های تحقیقاتی که صنعت‌محور و متمرکز بر نتیجه‌اند؛
۳. تشویق و تسهیل مشارکت بنگاه‌های کوچک و متوسط^۹ در پژوهش مشارکتی.

در اصل، هر مرکز پژوهش مشارکتی، موجودیت پژوهشی متعلق به اعضای آن است که متشکل از سازمان‌هایی از بخش‌های خصوصی و عمومی، به همراه مؤسسه‌های آموزش عالی یا مؤسسه‌های پژوهشی وابسته به آنهاست. این برنامه از دو طریق از پژوهش‌های مشارکتی حمایت می‌کند؛ گزینش‌های مراکز پژوهش مشارکتی برای حمایت از پژوهش‌های مشارکتی صنعت‌محور بلندمدت و میان‌مدت تا ۱۰ سال و گزینش‌های پروژه‌های مراکز پژوهش مشارکتی برای حمایت از پژوهش‌های مشارکتی صنعت‌محور کوتاه‌مدت تا ۳ سال. در این برنامه، ۵۰ درصد ارزش پروژه برای مشارکت‌های صنعت‌محور پرداخت می‌شود و شامل مشارکت‌هایی بین دست‌کم سازمان صنعتی استرالیا و سازمان پژوهشی استرالیا می‌شود. از آغاز این برنامه در سال ۱۹۹۰، ۴٫۹ میلیارد دلار برای حمایت از ۳۶۰ مشارکت اختصاص داده شده است. مشارکت‌کنندگان نیز ۱۵ میلیارد دلار به صورت نقدی یا غیرنقدی مشارکت داشته‌اند.

- ◇ کمیسیون اروپا به نمایندگی از اتحادیه اروپا یا به نمایندگی از انجمن انرژی اتمی اروپا و یا آژانس اجرایی نوآوری^۱، آژانس اجرایی شورای پژوهش اروپا^۲، آژانس اجرایی نوآوری و شبکه‌ها^۳، آژانس اجرایی بنگاه‌های کوچک و متوسط^۴ (که با عنوان «آژانس»^۵ خوانده می‌شوند) با اختیاراتی که کمیسیون اروپا به آنها واگذار کرده است؛
- ◇ هماهنگ‌کننده (با امضای مستقیم) و سایر ذی‌نفعان (از طریق امضای «فرم الحاق»^۶)

در اسناد و توافقنامه‌های افق ۲۰۲۰، ذی‌نفعان به معنی موجودیت‌های حقوقی‌اند که با کمیسیون / آژانس، توافقنامه گزینش امضا کرده‌اند. اصطلاح مشارکت‌کننده، به معنایی گسترده‌تر از تعریف ماده ۱٫۱ (۱۵) قوانین برای مقررات مشارکت شماره ۱۳/۲۰۱۳ است. این اصطلاح به طور معمول، ذی‌نفعان و طرف‌های ثالث مرتبط^۷ (و گاهی اوقات، سایر طرف‌های ثالث درگیر در پروژه^۸) را پوشش می‌دهد. هماهنگ‌کننده نیز ذی‌نفعی است که نقطه تماس اصلی برای کمیسیون / آژانس و نماینده کنسرسیوم (در مقابل کمیسیون / آژانس) است.

سایر موجودیت‌ها که در پروژه، مشارکت می‌کنند اما توافقنامه گزینش را امضا نمی‌کنند (شامل طرف‌های ثالث مرتبط، شرکای بین‌المللی، پیمانکاران فرعی، طرف‌های ثالث که مشارکت غیرنقدی دارند و ...) به عنوان طرف‌های ثالث درگیر در پروژه در نظر گرفته می‌شوند که درگیری آنها در پروژه، با توجه به نقش آنها، متفاوت است.

◆ برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا

برنامه مراکز پژوهش مشارکتی در استرالیا، با بودجه دولت استرالیا بنیانگذاری شده است. این برنامه از همکاری‌های پژوهشی بین صنعت، پژوهشگران و جامعه

1. Research Executive Agency (REA)
2. European Research Council Executive Agency (ERCEA)
3. Innovation and Networks Executive Agency (INEA)
4. Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (EASME)
5. the Agency
6. Accession Form
7. Linked Third Parties
8. Third parties involved in the action

9. Small and Medium Enterprise (SME)

موضوع‌ها و عوامل مهم در ارتباط با مالکیت فکری که در هر یک از این مراحل، مورد توجه و در ادامه به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

◆ مرحله پیش از آغاز مشارکت

مرحله پیش از آغاز پروژه، اهمیت بسیار زیادی دارد. در واقع در این مرحله است که کلیه موضوع‌های مربوط به پروژه و به ویژه مسائل مربوط به مالکیت فکری باید بررسی و پیش‌بینی شود و توافق‌های لازم به وجود آید. نتایج حاصل از بررسی تطبیقی دو برنامه مورد نظر، در رابطه با موضوع‌های مهم مالکیت فکری در مرحله پیش از آغاز مشارکت، در جدول (۱) خلاصه شده‌اند.

طبق نتایج به دست آمده، این مرحله را می‌توان به پنج گام؛ اعلام فراخوان، تدوین طرح‌های پیشنهادی، ارزیابی طرح‌های پیشنهادی، انعقاد توافقنامه مشارکت‌کنندگان و انعقاد توافقنامه گزنت، تفکیک کرد که در هر گام موضوع‌هایی مرتبط با مالکیت فکری مطرح‌اند که در جدول زیر ارائه شده‌اند.

◆ مالکیت فکری در مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا

برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا، به طور کلی بر اساس دستورالعمل‌ها و قوانین گزنت دولت^۱ استرالیا، طراحی و اجرا می‌شود. مالکیت فکری در این برنامه نیز بر پایه دو مورد اصلی زیر مدیریت می‌شود:

۱. اصول ملی مدیریت دارایی‌های فکری برای پژوهش‌هایی با بودجه عمومی^۲؛
  ۲. سیاست مالکیت فکری شورای پژوهش استرالیا^۳؛
  ۳. گزنت‌های دولت استرالیا برای مراکز پژوهش مشارکتی بر اساس توافقنامه گزنت^۴ اختصاص داده می‌شود. این توافقنامه بین طرف‌های زیر تنظیم می‌شود و با توافق طرفین به امضا می‌رسد:
  ۴. دولت استرالیا با نمایندگی وزارت علوم، نوآوری و صنایع؛
  ۵. «دریافت‌کننده گزنت»^۵ شامل مراکز پژوهش مشارکتی.
- توافقنامه گزنت شامل سند توافقنامه گزنت، شرایط تکمیلی^۶ (در صورت وجود)، شرایط استاندارد گزنت، جزئیات گزنت و هر سند دیگری که در جزئیات گزنت درج یا به آن ارجاع شده باشد. در صورت وجود هرگونه ابهام یا ناسازگاری بین اسناد در ارتباط با گزنت، اسناد به ترتیب ذکر شده در بالا تقدم دارند.

یافته‌های پژوهش

بر اساس بررسی اسناد و مدارک برنامه‌های مورد نظر می‌توان مسائل مربوط به مالکیت فکری در پروژه‌های پژوهشی مشارکتی را در سه مرحله تفکیک کرد:

۱. مرحله پیش از آغاز مشارکت؛
۲. مرحله اجرای مشارکت؛
۳. مرحله پایان مشارکت.

1. Commonwealth Grants Rules and Guidelines 2017
 2. National Principles of Intellectual Property Management for Publicly Funded Research
 3. ARC Intellectual Property Policy
 4. Grant Agreement
 5. Grantee
 6. Supplementary Terms

جدول ۱. موضوع‌های مهم مالکیت فکری در مرحله پیش از آغاز مشارکت

گام‌های پیش از آغاز مشارکت	مسائل اصلی هر گام	افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا	برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا
اعلام فراخوان	قوانین و مقررات مربوط به نحوه اداره و مدیریت دارایی‌های فکری	برنامه چارچوب افق ۲۰۲۰ (قانون شماره ۱۲۹۱/۲۰۱۳ پارلمان اروپا) برنامه ویژه افق ۲۰۲۰ (تصویب‌نامه شماره ۲۰۱۳/۷۴۳/EU (شورا) مقررات مشارکت (قانون شماره ۱۲۹۰/۲۰۱۳ پارلمان اروپا) مقررات مالی (قانون شماره ۹۶۶/۲۰۱۲ پارلمان اروپا) اسناد پشتیبان فراخوان	اصول ملی مدیریت دارایی‌های فکری برای پژوهش‌هایی با بودجه عمومی سیاست مالکیت فکری شورای پژوهش استرالیا دستورالعمل فرصت‌گرن ^۱ مربوط به هر دوره از فراخوان
تدوین طرح پیشنهادی	دارایی فکری پیشین ^۲	مشارکت‌کنندگان دارایی‌های ملموس و نامشهود را شناسایی می‌کنند که شاید برای اجرای پروژه و/یا برای استفاده از نتایج پیش‌بینی شده مورد نیازند قاعده کلی و پیش‌فرض، دسترسی رایگان سایر ذی‌نفعان به دارایی‌های فکری پیشین است، در غیر این صورت این موضوع باید با جزئیات در پیشنهاد طرح پژوهشی (پروپوزال) شرح داده شود.	تعیین دارایی‌های فکری پیشین مورد نیاز برای اجرای پروژه
تدوین طرح پیشنهادی	محرمانگی ^۳	انعقاد توافقنامه فقدان افشا ^۴ یا تفاهم‌نامه‌ای ^۵ درباره تعهدات محرمانگی میان مشارکت‌کنندگان که در آن اطلاعات مربوط را شناسایی؛ استفاده از اطلاعات و همچنین محدودیت‌ها را تعریف و مجازات‌های احتمالی را تعیین می‌کنند.	انعقاد توافقنامه محرمانگی برای اطمینان از حفظ محرمانگی هرگونه اطلاعات حساس طی مذاکرات
وضعیت فعلی فناوری ^۶	ارزیابی وضعیت فعلی فناوری و نشان دادن اینکه چگونه پروژه مورد نظر از دیدگاه نوآورانه بودن، کیفیت علمی و/یا فنی فراتر خواهد رفت. تجزیه و تحلیل وضعیت فعلی فناوری از طریق: ترسیم دورنمای پروژه موجود، بررسی ادبیات علمی موجود، جست‌وجو در پایگاه‌های داده ثبت اختراع	ترسیم وضعیت کنونی حوزه مورد پژوهش در سطح ملی و بین‌المللی پیش‌بینی خروجی‌های مهم مورد انتظار با توجه به وضعیت کنونی ابزارها و موتورهای جست‌وجوی Source IP، Easy Access IP، IP NOVA و ExpertConnect به متقاضیان کمک می‌کنند	

1. CRC Grant Opportunity Guidelines
2. Background IP
3. Confidentiality
4. Non-Disclosure Agreement (NDA)
5. Memorandum of Understanding
6. State-of-the-Art

برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا	افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا	مسائل اصلی هر گام	گام‌های پیش از آغاز مشارکت
	<p>ارائه پیش‌نویس راهبرد در مورد انتشار و بهره‌برداری از نتایج پروژه در پیشنهاد طرح پژوهشی که باید شامل این اطلاعات باشد: چه نوع نتایجی مورد انتظارند؟ دارایی فکری پیشین و نتایج چگونه سازماندهی و مدیریت خواهند شد؟ چگونه با مالکیت مشترک برخورد خواهد شد؟ چگونه از نتایج محافظت خواهد شد؟ چگونه نتایج منتشر و در دسترس عموم قرار خواهد گرفت؟ چگونه از نتایج بهره‌برداری خواهد شد؟</p>	<p>برنامه انتشار و بهره‌برداری از نتایج</p>	<p>تدوین طرح پیشنهادی</p>
	<p>اختصاص نام و نام اختصاری مناسب برای پروژه با رعایت قوانین نام و علائم تجاری ثبت‌نام اختصاری به عنوان علامت تجاری در صورتی که هدف، انجام فعالیت تجاری باشد</p>	<p>نام و نام اختصاری پروژه</p>	
<p>پیش‌بینی هزینه‌های مربوط به دارایی‌های فکری، با عنوان هزینه‌های «آی‌پی و فناوری» در فرم مربوط به اطلاعات مالی به عنوان یکی از پیوست‌های فرم درخواست</p>	<p>برآورد هزینه‌های استفاده از دارایی‌های فکری پیشین برآورد هزینه‌های حفاظت و بهره‌برداری از نتایج</p>	<p>هزینه‌های احتمالی آی‌پی^۱</p>	
<p>معیارهای ارزیابی مرتبط با دارایی‌های فکری شامل: افزودگی^۴ یا ارزش افزوده پروژه پیشنهادی در ارتباط با رویکرد موجود صنعت نسبت به حل مشکل (معیار ۱) چگونگی مواجهه با مشکل یا مشکلات شناسایی شده صنعت بر مبنای بدنه دانش فعلی و به‌کارگیری فناوری‌های جدید (معیار ۲) ارائه برنامه‌ای برای مدیریت و پایش پروژه شامل مدیریت حفاظت دارایی‌های فکری (معیار ۳) دسترسی به منابع مورد نیاز شامل دارایی‌های فکری (معیار ۳) پتانسیل تجاری پروژه، شامل خروجی‌های تجاری مورد انتظار از جمله محصولات، فرایندها یا خدمات جدید و/یا هرگونه منافع سرریز^۵ مورد انتظار (معیار ۴) انجام ارزیابی در دو مرحله: مرحله اول شامل بررسی شرایط اولیه و ارزیابی بر اساس معیارها؛ مرحله دوم شامل انجام مصاحبه حضوری و بررسی اطلاعات تکمیلی انجام ارزیابی توسط کمیته مشورتی مراکز پژوهش مشارکتی^۶</p>	<p>معیارهای ارزیابی مرتبط با دارایی‌های فکری شامل: تعالی^۲ (کیفیت علمی و فناوری) تأثیر^۳ (پتانسیل بهره‌برداری تجاری و صنعتی) ارزیابی تعالی از طریق بررسی نتایج مورد انتظار پیش‌بینی شده در پیشنهاد طرح پژوهشی در مقایسه با وضعیت فعلی فناوری ارزیابی تأثیر از طریق بررسی نحوه دسترسی جامعه گسترده‌تر به نتایج، پتانسیل تجاری نتایج، کانال‌های بهره‌برداری مناسب، اشکال مناسب برای حفاظت از آی‌پی انجام ارزیابی توسط ارزیابان کمیسیون اروپا</p>	<p>معیارها و فرایندهای ارزیابی (مرتبط با دارایی فکری)</p>	<p>ارزیابی طرح پیشنهادی</p>

1. IP
2. Excellence
3. Impact
4. Additionality
5. Spill Over Benefits
6. The CRC Advisory Committee

گام‌های پیش از آغاز مشارکت	مسائل اصلی هر گام	افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا	برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا
توافقنامه مشارکت‌کنندگان	سازماندهی داخلی و مدیریت مشارکت	تعیین نحوه «حکمرانی» ^۱ و تعریف اصول مدیریتی اصلی و رهنمودهایی برای همه شرکا	تعیین نحوه مدیریت پروژه و گزارش‌دهی شامل تعیین رهبر پروژه ^۲ ، نحوه ارتباط و گزارش‌دهی مالی و فنی مشارکت‌کنندگان و رهبر پروژه و ...
	مقررات مربوط به دارایی فکری	توافقنامه کنسرسیوم ^۳ : توافق روی مسائل مربوط به مدیریت دانش، تعهدات محرمانگی، دارایی فکری پیشین، مالکیت و انتقال مالکیت نتایج، محافظت و بهره‌برداری از نتایج، انتشار و حقوق دسترسی، حل‌وفصل اختلاف‌ها	توافقنامه مشارکت‌کنندگان: توافق درباره ضوابط مالکیت فکری شامل: بیان دریافت حمایت ^۴ ، دارایی‌های فکری پیشین، محرمانگی، ثبت و نگهداری سوابق، مالکیت، استفاده از نام و علائم تجاری، افشا و انتشار، حق دسترسی و بازرسی
توافقنامه گزینت ^۸	حل‌وفصل اختلاف‌های داخلی	توافق در مورد مؤسسه‌های قضایی و قانون قابل اعمال تعیین روش‌های جایگزین حل اختلاف ^۵	تأکید بر فقدان داوری یا رسیدگی در دادگاه ^۶ و توافق در خصوص حل اختلاف از طریق مذاکره و در صورت نتیجه نگرفتن، تعیین میانجی ^۷
	هزینه‌های مرتبط با آی‌پی	بر اساس مفاد «مقررات مالی» ^۹ و شامل هزینه‌های مربوط به حقوق دسترسی به حقوق مالکیت فکری ^{۱۰} ، هزینه‌های مرتبط با حفاظت از نتایج پروژه، هزینه‌های مربوط به تدوین برنامه بهره‌برداری و انتشار نتایج ^{۱۱} ، هزینه‌های مرتبط با دسترسی آزاد به انتشارات علمی ^{۱۲} و داده‌های پژوهش	شامل هزینه اکتساب دارایی فکری و فناوری و هزینه‌های مرتبط با انتشار تحقیقات و توسعه و ارتقای نتایج پژوهش تعیین نحوه ثبت و نگهداری حساب‌های مرتبط با هزینه‌ها از جمله هزینه‌های دارایی‌های فکری
	تعهدات مربوط به تحویل دادنی‌ها ^{۱۳} و نقاط عطف ^{۱۴}	تعیین موارد و زمان ارائه تحویل دادنی‌ها و دستیابی به نقاط عطف، در پیوست توافقنامه	تعیین و توافق بر سر نقاط عطف پیش‌بینی شده و زمان مورد انتظار برای دستیابی به آنها
تعهدات مربوط به گزارش‌دهی	شامل گزارش‌های مالی و فنی دوره‌ای و نهایی، محتوا، زمان و نحوه ارائه آنها	شامل گزارش‌های پیشرفت، گزارش نهایی و گزارش‌های موردی و تعیین نحوه گزارش‌دهی شامل بازه‌های زمانی و مستندا و موارد لازم برای گزارش‌دهی طبق برنامه زمانی پیوست توافقنامه	

1. Governance

2. Project Leader

3. Consortium Agreement (CA)

4. Acknowledgement of Support

5. Alternative Dispute Resolution

6. No Arbitration or Court Proceedings

7. mediator

8. Grant Agreement

9. Financial Regulation (FR)- Regulation (EC, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the European Union (OJ L 298, 26.10.2012, p.1).

10. IPR Access Rights

11. Plan for the Exploitation and Dissemination of Results

12. peer-reviewed scientific publications

13. DELIVERABLES

14. Milestones

گام‌های پیش از آغاز مشارکت	مسائل اصلی هر گام	افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا	برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا
توافقنامه گرننت	حقوق و تعهدات مربوط به دارایی فکری پیشین و نتایج	بر اساس مفاد آئین‌نامه اجرایی ^۱ پیوست توصیه‌های کمیسیون برای مدیریت دارایی‌های فکری در فعالیت‌های انتقال دانش ^۲ ، مفاد «قوانین مشارکت» و شامل توافق روی دارایی فکری پیشین، دسترسی به دارایی فکری پیشین، مالکیت نتایج، حفاظت از نتایج، بهره‌برداری از نتایج، انتشار نتایج، دسترسی آزاد، انتقال و واگذاری امتیاز نتایج، حقوق دسترسی به نتایج	توافق بر سر نحوه مالکیت نتایج، ضوابط مربوط به دارایی‌های فکری پیشین، حقوق دسترسی و بازرسی، انتشار نتایج، واگذاری و بهره‌برداری از دارایی‌های فکری

◆ مرحله اجرای مشارکت

این مرحله در واقع مرحله عملیاتی کردن پروژه است که پس از توافق بر سر مفاد توافقنامه گرننت و امضای آن، در زمان مقرر پروژه آغاز می‌شود. آنچه در زمان اجرای پروژه و انجام مشارکت از دیدگاه دارایی‌های فکری باید مورد نظر قرار گیرد، در راستای تحقق تعهدات و حقوق تعریف شده و

توافق شده در توافقنامه گرننت خواهد بود. طبق نتایج به دست آمده، این مرحله را می‌توان در سه گام اصلی؛ ثبت و نگهداری سوابق، گزارش‌دهی و ارزیابی و مالکیت نتایج مورد بررسی قرار داد که موضوع‌های مرتبط با مالکیت فکری مطرح در هر گام در جدول (۲) ارائه شده‌اند.

جدول ۲. موضوع‌های مهم مالکیت فکری در مرحله اجرای مشارکت

گام‌های مرحله اجرای مشارکت	مسائل اصلی هر گام	افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا	برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا
ثبت و نگهداری سوابق ^۳	محتوا و نحوه ثبت سوابق	ثبت و نگهداری سوابق شامل مستندهایی مانند دفترچه یادداشت‌های آزمایشگاهی به منظور اثبات چگونگی و زمان ایجاد نتایج و اجتناب و حل منازعات مالکیت بین ذی‌نفعان	مؤلفان و مخترعان بالقوه دارایی‌های فکری برای اجتناب از اختلاف بر سر مالکیت دارایی فکری در تمام مدت مشارکت سوابق را به طور دقیق ثبت می‌کنند. شرکا یا تعیین یکی از شرکا به عنوان مسئول به‌روزرسانی منظم دفتر ثبت از دفتر ثبت به عنوان ابزار مدیریت دارایی فکری استفاده می‌کنند.
گزارش‌دهی و ارزیابی	ارائه خروجی‌ها و تحویل دادنی‌ها	هماهنگ‌کننده پروژه تحویل‌دادنی‌ها را ارسال می‌کند و بر اساس زمانبندی و شیوه تعیین شده در توافقنامه ارائه تحویل‌دادنی‌هایی که مکتوب نیستند (مثل رده سلولی یا نمونه‌های اولیه)، به صورت یک شرح کوتاه مکتوب ارائه می‌کنند بارگزاری در پورتال Funding & Tenders	انجام تعهدات مربوط به دستیابی به نقاط عطف تعیین شده در مرحله ارائه درخواست گرننت، بر اساس برنامه زمانی مشخص شده

1. Code of Practice
2. Commission Recommendation C (2008) 1329 of 10.4.2008 on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and the Code of Practice for universities and other public research institutions attached to this recommendation.
3. Record-keeping

<p>دریافت‌کنندگان گزنت طبق توافقنامه گزنت گزارش‌ها را ارائه می‌کنند:</p> <p>«گزارش‌های پیشرفت» که شامل جزئیات پیشرفت در راستای تکمیل فعالیت‌های توافق شده، اطلاعات کامل در خصوص کل هزینه‌های واجد شرایط انجام شده، کل هزینه‌های انجام شده برای اهداف خاص؛ مشارکت‌های غیرنقدی^۱ در پروژه و در صورت لزوم، شامل مستندها هزینه‌ها می‌شوند</p> <p>گزارش‌های ویژه^۲ که در صورت درخواست دولت، ارائه شده و شامل به‌روزرسانی پیشرفت‌ها یا هرگونه تأثیر یا مشکلات در تکمیل پروژه‌اند.</p>	<p>هماهنگ‌کننده پروژه ظرف مدت ۶۰ روز پس از پایان هر دوره گزارش‌دهی طبق جزئیات تعیین شده در توافقنامه گزنت؛ «گزارش دوره‌ای فنی» و «گزارش دوره‌ای مالی» را ارسال می‌کند</p>	<p>ارائه و ارسال گزارش‌ها</p>	
<p>پایش و بازرسی از طریق؛ تماس مستمر دریافت‌کنندگان گزنت با دولت، ارزیابی گزارش‌ها، گزارش حسابرس مستقل^۴، بازبدهی‌های انطباق^۵، ارزیابی از طریق دریافت اطلاعات اضافی یا مصاحبه</p>	<p>آژانس یا کمیسیون اروپا و یا افراد یا نهادهای بیرونی کنترل اجرای مناسب پروژه و انطباق آن با تعهدات ذکر شده در توافقنامه را از طریق بررسی گزارش‌ها و ... کنترل می‌کنند</p> <p>ارزیابی موقت^۳ از آثار پروژه در رابطه با اهداف برنامه افق ۲۰۲۰</p>	<p>ارزیابی و پایش</p>	
<p>دریافت‌کننده گزنت^۶ مطابق با توافقنامه شرکا مالک حقوق دارایی‌های فکری ایجاد شده به عنوان نتایج پروژه است.</p> <p>مالکیت مشترک؛ در صورت نیاز و توافق</p>	<p>تعلق مالکیت نتایج به دست آمده از پروژه به طور طبیعی به ذی‌نفعی که آن را ایجاد کرده</p> <p>مالک مشترک خودکار؛ در صورتی که ذی‌نفعان به طور مشترک نتایج را ایجاد کنند و امکان تعیین سهم نسبی آنها فراهم نباشد (یا امکان تفکیک آن برای حفاظت وجود نداشته باشد)</p> <p>مالکیت مشترک با توافق؛ در صورت توافق بین ذی‌نفعان</p>	<p>تخصیص مالکیت نتایج پروژه</p>	<p>مالکیت نتایج</p>

◆ مرحله پایان مشارکت

پس از خاتمه پروژه مورد توجه و بررسی قرار داد که موضوعات مرتبط با مالکیت فکری مطرح در هر گام در جدول (۳) ارائه شده‌اند.

مسائل مالکیت فکری مربوط به مدیریت پروژه در حین اجرای پروژه اتفاق می‌افتد و باید از همان ابتدای برنامه‌ریزی پروژه در نظر گرفته شود، اما ماهیت بسیاری از پروژه‌ها به گونه‌ای است که طیف کامل نتایج مورد انتظار، تا انتهای پروژه قابل دسترس می‌شوند. بنابراین، پرسش‌های مربوط به انتشار و بهره‌برداری بعدی از نتایج، در این مرحله حتی مهم‌تر می‌شوند. پس از پایان پروژه، زمان آن است که از مزایای آن استفاده شود، علاوه بر این، برخی از تعهدات مربوط به مدیریت نتایج ایجاد شده در پروژه‌های مشارکتی - به ویژه در مورد مقررات حقوق مالکیت فکری - فراتر از طول عمر رسمی پروژه است و پس از اتمام پروژه همچنان پابرجا خواهند بود. مرحله پایان مشارکت را نیز می‌توان در سه گام اصلی؛ مدیریت دارایی‌های فکری ناشی از پروژه، گزارش‌دهی و ارزیابی نهایی و تعهدات مربوط به مقررات حقوق مالکیت فکری

1. In-kind
2. Ad-hoc report
3. Interim Evaluations
4. Independent Audits
5. Compliance Visits
6. CRC

جدول ۳. موضوع‌های مهم مالکیت فکری در مرحله پایان مشارکت

گام‌های مرحله پایان مشارکت	مسائل اصلی هر گام	افق ۲۰۲۰ اتحادیه اروپا	برنامه مراکز پژوهش مشارکتی استرالیا
	حفاظت از نتایج	ذی‌نفعان امکان حفاظت از نتایجی را بررسی می‌کنند که می‌توان به طور معقول انتظار بهره‌برداری تجاری و صنعتی از آنها را داشت حفاظت از آنها در صورت امکان، معقول بودن و قابل توجیه بودن آزادی ذی‌نفعان در انتخاب قالب (شکل) حفاظت توجه به منافع مشروع سایر ذی‌نفعان در صورت اقدام برای حفاظت (مثل افشای اطلاعات محرمانه آنها)	بررسی خروجی‌های دریافت‌کننده گمنت برای مشخص شدن اینکه آیا دارای ارزش اقتصادی‌اند و باید مورد حفاظت قرار گیرند یا می‌توانند مستقیم از طریق انتشارات به حوزه عمومی عرضه شوند. در مورد دانشجویان، وقتی که کار آنها دارای ارزش عمده تجاری باشد، انتشار عمومی پایان‌نامه ممکن است تا زمان انجام ترتیبات لازم برای حفاظت مناسب از دارایی فکری به تعویق افتد.
مدیریت دارایی‌های فکری ناشی از پروژه	بهره‌برداری از نتایج	استفاده از نتایج تحقیق در فعالیت‌های تحقیقاتی بعدی و/یا به عنوان دارایی فکری پیشین که به یک پروژه تحقیقاتی مشارکتی جدید آورده می‌شود، مشارکت در فعالیت‌های استانداردسازی در حال اجرا یا ایجاد استاندارد جدید، توسعه و ایجاد خدمات و/یا محصولات جدید بهره‌برداری تجاری از طریق: واگذاری امتیاز انتقال؛ سرمایه‌گذاری مشترک؛ شرکت‌های زایشی ^۱ ؛ فرانشر	بهره‌برداری ^۲ در برنامه‌های پژوهش مشارکتی استرالیا، به اقدامات زیر اشاره می‌کند: انتقال فناوری و رساندن به مصرف‌کننده نهایی تولید، فروش، اجاره یا سایر انواع بهره‌برداری از محصول یا فرایند توسعه داده شده توسط دریافت‌کننده گمنت؛ ارائه خدمتی که می‌تواند شامل دارایی فکری توسعه داده شده توسط دریافت‌کننده گمنت هم باشد.
	انتشار نتایج	انتشار نتایج پژوهش از طریق کانال‌های مختلف: انتشارات علمی و غیرعلمی؛ همایش‌ها؛ رویدادهای شبکه‌سازی و نمایشگاه‌های تجاری؛ وبسایت‌های پروژه؛ مواد ارتباطی (مانند پوستر، بروشور)؛ رسانه‌های اجتماعی؛ دسترسی آزاد	اگر موجودیت دریافت‌کننده گمنت با اختیار مطلق خود تصمیم بگیرد که با توجه به اهداف دریافت‌کننده گمنت، منافع انتشار بیش از منافع تجاری از دست رفته حقوق دارایی‌های فکری با ارزش است، می‌تواند اطلاعات و مواد حاصل از فعالیت‌ها را منتشر کند.
	گزارش‌دهی نهایی	ارائه «گزارش نهایی مالی» و «گزارش نهایی فنی» در پایان پروژه	ارائه «گزارش پایان پروژه» در زمان اتمام پروژه
گزارش‌دهی و ارزیابی نهایی	ارزیابی نهایی	ارزیابی نهایی ^۳ بر اساس شاخص‌های عملکرد و موضوع‌های مشخص شده در پیوست برنامه ویژه افق ۲۰۲۰ که می‌تواند تا (به طور پیش‌فرض) ۵ سال (برای گمنت‌هایی با ارزش کمتر، ۳ سال) بعد از تسویه پرداخت‌ها انجام شود.	بررسی از طریق؛ تماس مستمر دریافت‌کنندگان گمنت با دولت، ارزیابی گزارش‌ها، گزارش حسابرس مستقل، بازدیدهای انطباق، ارزیابی از طریق دریافت اطلاعات اضافی یا مصاحبه ممکن است تا ۵ سال پس از پایان پروژه برای ارزیابی، از دریافت‌کنندگان گمنت اطلاعات درخواست شود
تعهدات مربوط به مقررات حقوق مالکیت فکری پس از خاتمه پروژه	ادامه تعهدات تا پس از خاتمه پروژه	تعهدات مربوط به: محرمانگی؛ مقررات مربوط به انتقال نتایج؛ محافظت از قابلیت بهره‌برداری تجاری نتایج؛ حق مشارکت‌کنندگان برای درخواست حقوق دسترسی؛ نگهداری سوابق؛ ارزیابی و بازرسی	تعهدات مربوط به: بیان حمایت شدن؛ محرمانگی؛ نگهداری سوابق و ثبت‌ها؛ ضوابط مرتبط با مالکیت فکری؛ دسترسی/پایش/تحقیق و بررسی

1. Spin-Off
2. Utilisation
3. Final Evaluations

نتیجه‌گیری

سوی متقاضیان دریافت حمایت مالی، لازم است دارایی فکری پیشین مورد نیاز برای پروژه شناسایی و نحوه دسترسی و بهره‌برداری آنها مشخص، ملاحظه‌های مربوط به محرمانگی در نظر گرفته و وضعیت فعلی فناوری و آنچه پروژه قصد رسیدن به آن را دارد؛ تشریح شود. در این گام، تدوین و ارائه برنامه‌ای برای نحوه بهره‌برداری از نتایج یا انتشار آنها می‌تواند در مراحل بعدی راهگشا باشد. در صورتی که قصد بر بهره‌برداری تجاری از نتایج پروژه باشد، ملاحظه‌های مربوط به نام و نام اختصاری پروژه یا علامت تجاری برای پروژه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهد بود. همچنین در این مرحله باید برآوردی از هزینه‌های احتمالی دارایی‌های فکری، از جمله هزینه‌های مربوط به تأمین دارایی‌های فکری پیشین، ثبت و حفاظت از نتایج و ... در نظر گرفته شود.

بر اساس مطالعه تطبیقی انجام شده و یافته‌های به دست آمده، مسائل اصلی مرتبط با مالکیت فکری در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی که از منابع مالی دولتی و عمومی استفاده می‌کنند، در قالب جدول (۴) قابل ارائه است؛ این مسائل را می‌توان در سه مرحله اصلی (پیش از آغاز مشارکت، اجرای مشارکت و پایان مشارکت) و ۱۱ گام تقسیم‌بندی کرد. بر این اساس در هر برنامه تأمین مالی برای پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی که توسط دولت‌ها و نهادهای عمومی ارائه می‌شود قبل از هر چیز، باید مشخص شود چه قوانین و مقررات بالادستی در زمینه حقوق مالکیت فکری چنین پژوهش‌های وجود دارد و چه ضوابط و قواعد کلی از سوی نهاد حمایت‌کننده، تدوین یا باید تدوین شود. در واقع بر اساس این قوانین و قواعد است که مشارکت شکل می‌گیرد. در تدوین پیشنهاد طرح از

جدول ۴. مسائل اصلی مالکیت فکری در پروژه‌های تحقیق و توسعه مشارکتی

مرحله	گام‌های مرحله اجرای مشارکت	مسائل اصلی هر گام
پیش از آغاز مشارکت	اعلام فراخوان	قوانین و مقررات مربوط به نحوه اداره و مدیریت دارایی‌های فکری
	تدوین طرح پیشنهادی	دارایی فکری پیشین
		محرمانگی
		وضعیت فعلی فناوری
		برنامه انتشار و بهره‌برداری از نتایج
		نام و نام اختصاری پروژه
		هزینه‌های احتمالی آی پی
	ارزیابی طرح پیشنهادی	معیارها و فرایند ارزیابی (مرتبط با دارایی فکری)
	توافقنامه مشارکت‌کنندگان	سازماندهی داخلی و مدیریت مشارکت
		مقررات مربوط به دارایی فکری
حل‌وفصل اختلاف‌های داخلی		
هزینه‌های مرتبط با آی پی		
توافقنامه گزنت	تعهدات مربوط به تحویل دادنی‌ها و نقاط عطف	
	تعهدات مربوط به گزارش‌دهی	
	حقوق و تعهدات مربوط به دارایی فکری پیشین و نتایج	

مرحله	گام‌های مرحله اجرای مشارکت	مسائل اصلی هر گام
اجرای مشارکت	ثبت و نگهداری سوابق	محتوا و نحوه ثبت سوابق
	گزارش‌دهی و ارزیابی	ارائه خروجی‌ها و تحویل دادنی‌ها
		ارائه و ارسال گزارش‌ها
		ارزیابی و پایش
پایان مشارکت	مالکیت نتایج	تخصیص مالکیت نتایج پروژه
	مدیریت دارایی‌های فکری حاصل از پروژه	حفاظت از نتایج
		بهره‌برداری از نتایج
		انتشار نتایج
	گزارش‌دهی و ارزیابی نهایی	گزارش‌دهی نهایی
		ارزیابی نهایی
	تعهدات مربوط به مقررات حقوق مالکیت فکری پس از خاتمه پروژه	ادامه تعهدات تا پس از خاتمه پروژه

در مرحله اجرای پروژه نیز باید ثبت و نگهداری سوابق، داده‌ها و اطلاعات طی پروژه انجام شده و لازم است محتوا، شیوه ثبت و نگهداری سوابق و مسئول انجام آن با دقت و جزئیات مشخص شود. این ثبت‌ها و سوابق، علاوه بر تسهیل در تعیین نقش و سهم هر یک از مشارکت‌کنندگان در خلق نتایج، استفاده از داده‌ها را در مراحل بعدی و پژوهش‌های دیگر امکان‌پذیر می‌سازد. به علاوه در بازه‌های زمانی مشخص شده از قبل، باید خروجی‌ها و تحویل‌دادنی‌های پروژه و گزارش‌های مربوط ارائه شود که مورد ارزیابی و پایش نهاد حمایت‌کننده و حتی نهادهای بالادستی و ناظر قرار می‌گیرد. در این مورد هم باید جزئیات مربوط به این گزارش‌دهی و نحوه ارزیابی و پایش آنها و همچنین مسئول ارائه و اعتبارسنجی گزارش‌ها مشخص باشد. از آنجایی که در این مرحله فعالیت‌ها و اقدام‌های انجام شده در راستای پروژه، به نتایج و دارایی‌های فکری منتج می‌شوند، ملاحظه‌ها، رویه‌ها و جزئیات مربوط به تخصیص مالکیت آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این مالکیت می‌تواند به صورت انفرادی یا مالکیت مشترک باشد. از آنجایی که در این پروژه طرف‌ها و نهادهای متعددی با نقش‌ها و سهم‌های متفاوت و با ویژگی‌ها و منافع و انگیزه‌های مختلفی درگیرند، تعیین مالکیت نتایج از اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است.

نهاد ارائه‌کننده حمایت مالی، باید برای ارزیابی طرح‌های پیشنهادی از منظر دارایی‌های فکری، ملاک‌ها و معیارهای مناسب و فرایند ارزیابی مطلوبی تعریف کند، به گونه‌ای که در نهایت، نتایج طرح‌ها و پروژه‌های تأیید شده تأمین‌کننده اهداف کلی برنامه حمایت مالی باشد. پس از ارزیابی و تأیید طرح‌های پیشنهادی، متقاضیان و مشارکت‌کنندگان در پروژه باید در خصوص نحوه مدیریت و سازماندهی داخلی و مدیریت مشارکت و از جمله نحوه مدیریت و مالکیت دارایی‌های فکری، مقررات مربوط به دارایی فکری و سازوکارهای حل‌وفصل اختلاف‌های داخلی (که شامل اختلاف بر سر دارایی‌های فکری نیز می‌شود) به توافق برسند و آن را در توافقنامه‌ای به امضا و تأیید کنند. بین مشارکت‌کنندگان (مجربان) پروژه و نهاد تأمین‌کننده حمایت مالی نیز باید بر سر موضوع‌های مرتبط با دارایی‌های فکری توافق صورت گیرد. این توافق که باید در چارچوب قوانین و مقررات و قواعد کلی مشارکت باشد، شامل مسائل مربوط به هزینه‌های مرتبط با دارایی‌های فکری، تعهدات مربوط به تحویل‌دادنی‌ها و نقاط عطف تعریف شده برای پروژه، تعهدات مربوط به گزارش‌دهی و حقوق و تعهدات مربوط به دارایی فکری پیشین و نتایج پروژه‌اند. توافق کسب شده در توافقنامه گزینش مکتوب و به امضا و تأیید طرفین می‌رسد.

مالکیت فکری به انحاء مختلف به طرف‌های سومی واگذار شده و یا به صورت غیرتجاری در تدوین استانداردها یا انجام سایر پژوهش‌ها به عنوان دارایی‌های فکری پیشین مورد استفاده قرار گیرند. از آنجایی که یکی از طرف‌های مشارکت، دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی‌اند و یکی از اهداف انجام پروژه‌های پژوهشی، دستیابی به نتایج علمی است، انتشار نتایج به دست آمده در مجامع یا نشریه‌های علمی در قالب مقاله‌ها یا سایر اشکال، و نیز انتشار در وبسایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که باید بر اساس توافق صورت گرفته و با در نظر گرفتن منافع کلیه طرف‌ها و برنامه‌های تجاری پروژه انجام پذیرد.

پس از اتمام پروژه به منظور ارزیابی عملکرد و میزان تحقق اهداف مورد نظر، بر اساس گزارش‌های نهایی ارائه شده و با استفاده از ملاک‌ها و شاخص‌های مشخص، ارزیابی انجام می‌شود. گزارش‌های نهایی باید مشتمل بر کلیه اطلاعات و محتوای مورد نیاز باشد و طرف‌های مسئول در زمان مشخص شده، به نهادهای ناظر و تأمین‌کننده مالی (بخش دولتی/ عمومی) ارائه کنند. ارزیابی نهایی با توجه به این گزارش‌ها و نهادهای نظارتی انجام می‌پذیرد تا میزان تحقق اهداف و خلق و بهره‌برداری از دارایی‌های فکری مورد انتظار سنجیده شود. در نهایت بسیاری از تعهدات و تکالیف، به ویژه در حوزه محرمانگی، بهره‌برداری، انتشار، حقوق دسترسی، نگهداری سوابق و حق بازرسی و ممیزی می‌توان تا سال‌ها پس از اتمام پروژه مشارکتی ادامه داشته باشد.

به ویژه اینکه از بودجه‌های عمومی و دولتی نیز برای کسب این نتایج استفاده شده است. رویکرد و جهت‌گیری دولت یا نهاد عمومی تأمین‌کننده مالی نسبت به مالکیت نتایج این پروژه می‌تواند نقش مهمی در تعیین مالکیت داشته باشد. این امر حتی بر انگیزه سایر بخش‌های خصوصی و دانشگاهی در درگیر شدن در پروژه‌های مشارکتی نیز مؤثر خواهد بود.

در پایان پروژه، که نتایج و دارایی‌های فکری مورد انتظار - و حتی نتایج و دارایی‌های فکری جانبی و پیش‌بینی نشده - کسب شده‌اند، آنچه اهمیت دارد، مدیریت این دارایی‌های فکری، از جمله حفاظت، بهره‌برداری و انتشار آنها؛ گزارش‌دهی و ارزیابی نهایی نتایج کسب شده در مقایسه با انتظارها و تعهدها؛ و نیز تعهدهایی است که پس از اتمام و انقضای توافقنامه‌ها، همچنان نافذ است. در این مرحله مهم است که از مکانیزم‌های حفاظتی متناسب با نوع دارایی‌های فکری و در بازه زمانی مناسب استفاده شود. همچنین باید نهاد یا طرف مسئول برای دنبال کردن این مکانیزم‌های حفاظتی و پیگیری نقض حقوق مالکیت فکری و نیز مرجع حقوقی و قضائی برای رسیدگی به این موضوع‌ها مشخص باشد. یکی دیگر از موضوع‌های بسیار مهم در اینگونه پروژه‌ها نحوه بهره‌برداری از نتایج است. این بهره‌برداری می‌تواند به صورت تجاری یا غیرتجاری باشد و هر یک از مشارکت‌کنندگان و حتی طرف‌های ثالث می‌تواند باشد. مصادیق و حالت‌های مختلف بهره‌برداری، نحوه و شرایط آن، تکالیف و وظایف هر یک از طرف‌ها و میزان بهره‌مندی از عایدی آن، از موضوع‌های اصلی این گام است. نتایج پروژه‌ها می‌تواند به صورت محصول یا خدمت جدید به بازار عرضه شود؛ می‌تواند به صورت حقوق

References

منابع

- [1] Wang B., Chai K-H., Subramanian A. M. Roots and development of intellectual property management research: A bibliometric review, *World Patent Information*, 2015; 40: 10-20
- [2] Granstrand O. Innovation and Intellectual Property Rights. in Fagerberg, Jan, Moverly, David and Nelson, Richard (editors), *The Oxford Handbook of Innovation*, oxford university press, 2004.
- [3] Camarinha-Matos L.M., Afsarmanesh H., A Systematic Approach to IPR Definition in Cooperative Projects. In: Camarinha-Matos L.M., Afsarmanesh H., Rabelo R.J. (eds) *E-Business and Virtual Enterprises. PRO-VE 2000*. IFIP — The International Federation for Information Processing, vol 56. Springer, Boston, MA., 2001.

- [4] Omidvar O., Collaboration for reseach and development: understanding absorbtive capacity and learning in R&D consortia across phases, levels, and boundaries, Ph.D. thesi, 2013.
- [5] Arthur J. F.; Hodge R. M., A Model for Managing Intellectual Property, Commercialisation and Technology Transfer within a Collaborative Research Environment”; International Journal of Economics and Management Engineering, 2013; 7 (12).
- [6] Hanebuth A., Klossek A., IP Management in the triple helix context: Evidence from a German research project; Triple Helix 9TH International Conference; Stanford University, 11-14 July 2011.
- [7] Hall B. H., Link A. N., Scott J. T., Barriers Inhibiting Industry from Partnering with Universities: Evidence from the Advanced Technology Program, Journal of Technology Transfer, 2001; 26: 87-98.
- [8] Mowery D.C., The Changing Structure of the U.S. National Innovation System: Implications for International Conflict and Cooperation in R&D Policy, Research Policy, 1998; 27: 639-654.
- [9] European commission, Public-private partnerships in Horizon 2020: a powerful tool to deliver on innovation and growth in Europe, Brussels, 10.7.2013, COM (2013) 494 final
- [10] Gorbatyuk A., Van Overwalle G., Zimmeren E. G. H. M., Intellectual Property Ownership in Coupled Open Innovation Processes; International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2016; 47: 262–302.
- [11] Sinnewe E., Charles M. B., Keast R., Australia’s Cooperative Research Centre Program: A transaction cost theory perspective, Research Policy, 2016; 45: 195–204.
- [12] Leydesdorff, L., Etzkowitz, H., Emergence of a Triple Helix ofuniversity—industry—government relations. Sci. Public Policy, 1996; 23: 279-286.
- [13] Katz, J.S., Martin, B.R., What is research collaboration?, Research Policy, 1997; 26: 1-18.
- [14] Lee, Y.S., The sustainability of university-industry research collaboration: anempirical assessment. Journal of Technology Transfer, 2000; 25: 111-133.
- [15] INPI , Collaborative innovation and intellectual property, paris, 2013.
- [16] Sarkisian, A. Technology policy; Principles and concepts(Persian), High-Technology Center Publications, Tehran, 2005.
- [17] Johnson, W.H.A., Johnston, D.A., Organisational knowledge creating processes and the performance of university-industry collaborative R&D projects. International Journal of Technology Management, 2004; 27: 93-114.
- [18] Van Dierdonck, R., Debacker, K., Academic Entrepreneurship at Belgian University, R&D Management, 1988; 18 (4): 341-350.
- [19] Roshani M., Lehoux N., Frayret J.M., University-Industry Collaboration and Open Innovation s: An Integrated Methodology for Mutually Beneficial Relationships; Quebec, Canada: Interuniversity Research Centre on Enterprise Networks, Logistics and Transportatio, 2015.
- [20] Geisler E., Rubenstein A. H., university – industry relations: a review of major issues, in Link A. N. and Tassej, G. (editors), cooperative research and development: the industry-university-government relationship. Kluwer Academic Publishers, Boston, Dordrecht, London, 1989.
- [21] Harrison SS, Sullivan PH, Davis JL, Edison in the boardroom revisited: how leading companies realize value from their intellectual property. Hoboken, NJ: Wiley, 2012.
- [22] Hanel P., Intellectual property rights business management practices: a survey of the literature. Technovation, 2006; 26: 895-931.
- [23] Eslami S.R., Goudarzi M., Strategies to improve Iran's intellectual property system in order to develop the country's technology (Persian), Journal of Industrial Management, 2003; 3: 95-73.
- [24] Holgersson M., Innovation and Intellectual Property; Strategic IP Management and Economics of Technology; Chalmers University of Technology; PhD Thesis, 2012.
- [25] Garbade P.J.P., Management of innovation in networks and alliances, P.hD. thesis, 2014.
- [26] Molineaux M., Eisermann K., ESA’s new intellectual property policy, Space Policy, 2004; 20: 253-257.

-
- [27] Liu S., Yu X., Intellectual Property Regulation and Management in the Sino-US Collaboration on CCS Technology, *Energy Procedia*, 2014; 63: 6671-6679.
- [28] Kamm C., Technology management: commercial exploitation of technologies- commercial conditions and pricing in technology transfer agreements, *Proceedings of the ESPRITCOPERNICUS Symposium on Quality, Logistics and Technology Management*, Budapest, 1996.
- [29] European Commission, Expert Group Report on Role and Strategic Use of IPR (Intellectual Property Rights) in International Research Collaborations, 2002.
- [30] Olaisen J., Revang O., The dynamics of intellectual property rights for trust, knowledge sharing and innovation in project teams, *International Journal of Information Management*, 2017; 37: 583-589.
- [31] Flick U., *An Introduction to qualitative research*, 2006, Translated to Persian by Jalili H., Ney publication, 2009.
- [32] Aarabi S.M., *Comparitive Research (Persian)*, Cultural Research Publication, 2003.